İş sağlığı ve güvenliği eğitimi

İş kazaları

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ofis akademi

ASYA AKADEMİ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİM KURUMU

Bölüm 1

Giriş ve tanımlar

Güncel tablo, işyeri, kaza ve iş kazası tanımları

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

Dünyada ve Türkiye'de iş kazaları

Gösterge	Dünya (ILO, 2019 verisi)	Türkiye (SGK, 2025)
İş kazası sayısı	≈ 395 milyon ölümcül olmayan iş kazası	766.039 iş kazası
İş kazası kaynaklı ölüm	≈ 330 bin	1.931
İşe bağlı toplam ölüm (meslek hastalıkları dahil)	2,93 milyon	–
Günlük ortalama	–	≈ 2.100 iş kazası, ≈ 5 ölüm

Kaynaklar: ILO (2023); SGK İstatistik Yıllığı 2025 verilerini aktaran yayınlar. Eski sunumdaki "yılda 120 milyon kaza, 210 bin ölüm" ve "ülkemizde 80–90 bin kaza" rakamları güncellenmiştir.

İşyeri ve işveren vekili

İşyeri

İşyeri, işyerine bağlı yerler, eklentiler ve araçlarla oluşturulan iş organizasyonu kapsamında bir bütündür. Dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve mesleki eğitim alanları, avlu gibi eklentiler ile araçlar da işyerinden sayılır.

İşveren vekili

İşveren adına hareket eden ve işin, işyerinin ve işletmenin yönetiminde görev alan kişi. İşveren vekilinin bu sıfatla işçilere karşı işlem ve yükümlülüklerinden doğrudan işveren sorumludur; işveren için öngörülen sorumluluklar işveren vekilleri için de uygulanır.

Kaza ve iş kazası

ILO

Önceden planlanmamış, bilinmeyen ve kontrol altına alınmamış, etrafa zarar verecek nitelikteki olay

Dünya Sağlık Örgütü

Önceden planlanmamış; çoğu zaman kişisel yaralanmalara, makine ve araçların zarar görmesine, üretimin bir süre durmasına yol açan olay

6331 sayılı İSG Kanunu

İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olay

5510 sayılı Kanun'a göre iş kazası (m.13)

Aşağıdaki hâllerden birinde meydana gelen ve sigortalıyı **hemen veya sonradan** bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır:

- a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada
- b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş veya görevi nedeniyle; bağımsız çalışan sigortalının yürüttüğü iş nedeniyle işyeri dışında
- c) İşverene bağlı çalışan sigortalının görevli olarak işyeri dışına gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda
- d) Emziren kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda
- e) Sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş gelişi sırasında

Kanunlardaki "özre uğratan" ifadesi 2013'te "engelli hâle getiren" olarak değiştirilmiştir.

Bölüm 2

Yargı kararları ve meslek hastalığı

Yargıtay içtihatlarından örnekler ve meslek hastalığının yasal tanımı

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

Yargıtay’a göre işyerinde meydana gelen olaylar

Olay	Karar	Gerekçe
İşyerinde iki işçi arasında çıkan kavga sonucu ölüm	İş kazasıdır	Olayın işyerinde meydana geldiği tartışmasızdır (Yargıtay 21. HD, E.2004/6433, K.2004/6503)
İşyerinde bulunurken dışarıdan atılan kurşunla yaralanma	İş kazasıdır	Sigortalı işyerinde bulunduğu sırada yaralanmıştır (Yargıtay 10. HD, E.1976/6407, K.1980/624)
İşyerinde çalışırken kalp krizi geçirerek ölüm	İş kazasıdır	“İşyerinde bulunduğu sırada meydana gelme” hâline uygundur (Yargıtay HGK, E.2004/21-529, K.2004/527)

Bir olayın sosyal güvenlik hukuku bakımından iş kazası sayılması, işverenin tazminat sorumluluğunu kendiliğinden doğurmaz; tazminat için ayrıca kusur ve illiyet bağı değerlendirilir.

İşverence sağlanan taşıtla gidiş geliş

- 5510 m.13/e'ye göre sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş gelişi sırasında meydana gelen olaylar iş kazasıdır.
- Yargı kararlarına göre "götürülüp getirilme sırasında" ifadesi yalnızca serviste geçen süreyi değil, servis aracına binmek için beklenen süreyi de kapsar: **serviste beklerken durakta meydana gelen kaza da iş kazası sayılabilir**.
- Çalışanın kendi aracıyla veya toplu taşımayla işe gidiş gelişi kural olarak bu kapsamda değildir; görevli olarak gönderilme gibi diğer bentlerin koşulları ayrıca değerlendirilir.

Meslek hastalığı (5510 m.14)

Sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı **geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik** hâlleridir.

- İş kazası ani bir olayla, meslek hastalığı ise genellikle uzun süreli ve tekrarlanan maruziyetle ortaya çıkar.
- Meslek hastalığı tanısı yetkilendirilmiş sağlık hizmeti sunucularınca konur ve SGK'ya bildirilir.
- Meslek hastalıkları listesi ve yükümlülük süreleri Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği ekinde yer alır.

Bölüm 3

Etkiler ve sınıflandırma

İş kazasından kimler etkilenir ve kazalar nasıl sınıflandırılır?

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

İş kazası ve meslek hastalığından kimler etkilenir?

Kazazede

Ağrı, acı ve sıkıntı; gelir kaybı ve beklenmeyen masraflar; geçici veya kalıcı iş göremezlik; aynı iş için yetersizlik ve güvensizlik

Sorumlu kişiler

Endişe ve stres; suçlanma ve pişmanlık; rapor ve yeniden eğitim gibi ek iş yükü; kariyerin zedelenmesi

Çalışma arkadaşları

Şok, üzüntü, endişe; düşük moral; verimin düşmesi

İşletme

İş gücü ve zaman kaybı; makine ve malzeme hasarı; işin durması; yeniden planlama; sigorta maliyetleri; itibar kaybı; kalite ve pazar payına etkiler

Toplum ve ülke

Olumsuz sosyal ve ekonomik etkiler; iş gücü ve üretim kayıpları; sağlık sisteminin yükü; tazminat ödemeleri

Kazaların sınıflandırılması

Tür	Açıklama
Ramak kala (ucuz atlatılan) olay	Yaralanma veya hasara kıl payı yol açmayan olay; gerçek bir kaza gibi ele alınmalı ve nedenleri araştırılmalıdır
Maddi hasarlı kaza	Yaralanma yoktur; tesis, araç, ekipman veya makinede hasar vardır
Basit yaralanmalı kaza	Basit müdahale gerektiren, iş günü kaybı olmayan kazalar: sıyrık, parmak sıkışması, yüzeysel yanık veya kesik
Geçici iş göremezlikli kaza	Kazazede en az kazayı izleyen gün geçici olarak çalışamaz; iş günü kaybı vardır
Kalıcı kısmi sakatlık	Bir organın veya vücut parçasının kalıcı işlev kaybı ya da kopması
Tam sakatlık	Çalışmayı tamamen engelleyen ve vücudun fiziki işlevlerini kalıcı olarak ortadan kaldıran kaza
Ölümlü kaza	Ölümle sonuçlanan kaza; yaralanma ile ölüm arasında geçen süre dikkate alınmaz

Ekipman veya yönetim kusurlarından doğan kazalar mesai dışında olsa bile iş kazası sayılmalıdır.

Bölüm 4

Nedenler ve maliyetler

Güvensiz durumlar, güvensiz davranışlar, doğrudan ve dolaylı maliyetler

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

İş kazalarının iki temel nedeni

Güvensiz durumlar (çevre, makine, ekipman)

Kişinin kusurundan değil; çevre, işin doğası veya ekipmanın durumundan kaynaklanan tehlike potansiyeli. *Örnek: koruyucusu olmayan makinede çalışma.*

- Güvensiz çalışma yöntemi; sağlıksız çevre koşulları
- Topraklanmamış elektrikli makineler; uygunsuz el aletleri
- Kontrol ve testleri yapılmamış basınçlı ekipmanlar
- Tehlikeli yükseklikte istif; kapatılmamış boşluklar; işyeri düzensizliği

Güvensiz davranışlar (insan)

Doğrudan kişinin kusurundan veya ihmalinden kaynaklanan tehlike potansiyeli. *Örnek: makinenin koruyucusunu çıkararak çalışma.*

- İşi bilinçsiz yapmak; görevi dışında iş yapmak
- Makine koruyucularını çıkarmak; tehlikeli hızla çalışmak
- Yetkisiz olarak tehlikeli bölgede bulunmak
- Kişisel koruyucuları kullanmamak; ehliyetsiz ve hızlı araç kullanmak

Güvensiz davranışların çoğu zaman eğitim, iş tasarımı, zaman baskısı ve yönetim eksikliklerinden kaynaklandığı unutulmamalıdır.

Şanssızlık, dikkatsizlik ve kaçınılmazlık kazanın nedeni değildir.

Bunlar kazayı açıklamaz; asıl nedenler güvensiz durumlar, güvensiz davranışlar ve bunlara yol açan yönetim eksiklikleridir.

İş kazalarının maliyeti

Doğrudan maliyetler

- İlk yardım ve tedavi masrafları
- Geçici ve sürekli iş göremezlik ödenekleri
- Kazazedeye veya ailesine ödenen tazminatlar
- Mahkeme giderleri
- SGK rücu talepleri ve idari para cezaları

Dolaylı maliyetler

- **İş gücü kaybı:** kazazedenin, yardım eden arkadaşlarının, kazayı inceleyen yöneticilerin zamanı; işin yeniden düzenlenmesi
- **Üretim kaybı:** üretime ara verilmesi, makine ve malzeme hasarı, işe dönen çalışanın verim düşüklüğü
- **Siparişlerin gecikmesi:** itibar kaybı, gecikme cezaları, kaçırılan primler
- Soruşturma masrafları ve ulusal ekonomiye etkiler

Buzdağı modeli: dolaylı maliyetler genellikle doğrudan maliyetlerin birkaç katıdır.

Bölüm 5

Sosyal güvenlik hakları

5510 sayılı Kanun'a göre sağlanan haklar ve işçinin kusuru

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

İş kazası ve meslek hastalığında sağlanan haklar (5510 m.16)

Geçici iş göremezlik ödeneği

İş göremezlik süresince sigortalıya günlük ödenek

Sürekli iş göremezlik geliri

Meslekte kazanma gücü kaybına göre sigortalıya gelir

Hak sahiplerine gelir

Ölen sigortalının hak sahiplerine gelir

Evlenme ödeneği

Gelir bağlanmış eş ve çocuklara

Cenaze ödeneği

Ölen sigortalı için

Sağlık hizmetleri genel sağlık sigortası kapsamında karşılanır; iş kazası ve meslek hastalığı tedavileri için katılım payı alınmaz.

Ödenek ve gelirlerin hesabı

Hak	Kural
Geçici iş göremezlik ödeneği	Yatarak tedavide günlük kazancın yarısı, ayakta tedavide üçte ikisi
Sürekli iş göremezlik geliri	Meslekte kazanma gücü kaybı oranına göre; sürekli tam iş göremezlikte aylık kazancın %70'i, başkasının bakımına muhtaç ise %100'ü
Malullük	Çalışma gücünün veya meslekte kazanma gücünün en az %60'ını kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı malul sayılır (m.25)
Hak sahiplerine gelir	Ölen sigortalının aylık kazancının %70'i hak sahiplerine paylaştırılarak bağlanır
Zamanaşımı	Gelir ve aylıkların hakkın kazanıldığı tarihten itibaren beş yıl içinde istenmeyen kısmı zamanaşımına uğrar

İlgili mevzuat ve işçinin kusuru

İlgili mevzuat

- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
- 4857 sayılı İş Kanunu
- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (818 sayılı eski Borçlar Kanunu'nun yerine)

İşçinin kusurlu davranışlarına örnekler

- İSG kurallarına uymamak
- Tehlikeli olduğu veya hastalığa yol açacağı bilinen bir hareketi yapmak
- Yetkililerin talimatlarına aykırı davranmak
- İzinsiz ve gereksiz bir işi bilerek yapmak veya yapılması gerekeni savsaklamak

İşçinin kusuru, tazminat hesabında kusur oranında indirim sebebidir; işverenin İSG yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz.

Bölüm 6

Bildirim, istatistik ve inceleme

Bildirim yükümlülüğü, ciddi olaylar, kaza sıklık ve ağırlık hızları, kaza incelemesi

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

İş kazası kayıt ve bildirimi

- İş kazası, olay yerindeki kolluk kuvvetlerine **derhâl** bildirilir (5510 m.13).
- İşveren iş kazasını kazadan sonraki **3 iş günü** içinde, meslek hastalığını öğrendiği tarihten itibaren 3 iş günü içinde SGK'ya bildirir (6331 m.14).
- Sağlık hizmeti sunucuları kendilerine intikal eden iş kazalarını, yetkilendirilmiş sağlık hizmeti sunucuları meslek hastalığı tanısı koydukları vakaları en geç **10 gün** içinde SGK'ya bildirir.
- İşveren bütün iş kazalarının ve meslek hastalıklarının kaydını tutar; yaralanma veya ölüme neden olmadığı hâlde işyeri ya da ekipmanın zarara uğramasına yol açan veya çalışan, işyeri ya da ekipmanı zarara uğratma potansiyeli olan olayları (ramak kala) da inceler ve raporlar.

Türkiye'de iş kazalarının tamamı SGK'ya bildirilir; bildirim yükümlülüğü yaralanmanın ağırlığına bağlı değildir.

Ayrıntılı inceleme gerektiren ciddi olaylar

Ciddi yaralanmalar

- Kafatası ve omurgada kırık, çatlak ve ciddi zedelenmeler
- Kol, bacak ve bilek kırıkları
- Bir organ veya uzvun kopması, kesilmesi
- Görme kaybı veya ciddi göz hasarı
- Bilinç kaybına yol açan veya tıbbi müdahale gerektiren elektrik çarpmaları ve zehirlenmeler
- 24 saatten uzun hastanede gözetim gerektiren durumlar

Tehlikeli olaylar

- Vinç, kren, iskele ve platformların düşmesi, devrilmesi veya çökmesi
- Basınçlı kap, tank veya kazanın patlaması ya da devrilmesi
- Yangına veya patlamaya yol açan kısa devre
- Havai yüksek gerilim hattıyla temas
- Hastalık yapıcı maddelerin kontrolsüz kaçağı veya sızıntısı
- Yapı, duvar veya döşemenin çökmesi; boru hattında patlama veya yangın

İş kazası sıklık hızı

> **Sıklık hızı = İKS / (PTEGS × 8) × 1.000.000**

- **İKS:** iş kazası sayısı. **PTEGS:** toplam prim tahakkuk eden gün sayısı; 8 saatle çarpılarak toplam çalışma saati bulunur.
- **1.000.000 ile:** bir milyon çalışma saatinde kaç kaza olduğunu gösterir.
- **225.000 ile:** tam gün çalışan 100 kişide kaç kaza olduğunu gösterir (100 kişi × haftada 45 saat × yılda 50 hafta).

İş kazası ağırlık hızı

> **Ağırlık hızı = TGK / (PTEGS × 8) × 1.000.000**

- Bir milyon çalışma saatinde iş kazası nedeniyle kaybedilen iş günü sayısını gösterir. İkinci yöntemde (TGK × 8) / (PTEGS × 8) × 100 ile her 100 saatte kaybedilen saat bulunur.
- **TGK** (toplam gün kaybı) = geçici iş göremezlik süreleri + (sürekli iş göremezlik dereceleri toplamı × 75) + (ölüm sayısı × 7.500).

Örnek hesap

Veriler: 500 çalışan, yılda 300 prim günü → PTEGS = 150.000 gün → toplam çalışma = 1.200.000 saat. Yıl içinde 6 iş kazası; toplam 120 gün geçici iş göremezlik; sürekli iş göremezlik ve ölüm yok.

Gösterge	Hesap	Sonuç
Sıklık hızı	6 / 1.200.000 × 1.000.000	5 (milyon saatte 5 kaza)
Sıklık hızı (100 kişi)	6 / 1.200.000 × 225.000	≈ 1,1 (100 tam zamanlı çalışanda)
Ağırlık hızı	120 / 1.200.000 × 1.000.000	100 (milyon saatte 100 gün kaybı)

Standardize iş kazası oranı

Bir faaliyet kolundaki kaza sıklığını genel ortalamayla karşılaştırmak için kullanılır:

- **Genel iş kazası hızı** = kaydedilen toplam iş kazası sayısı / toplam sigortalı sayısı
- **Beklenen iş kazası sayısı** = genel iş kazası hızı × incelenen işkolundaki sigortalı sayısı
- **Standardize iş kazası oranı (%)** = incelenen yılda o işkolundaki iş kazası sayısı / beklenen iş kazası sayısı × 100

Oran %100'ün üzerindeyse o işkolunda kazalar genel ortalamadan daha sık görülmektedir.

İş kazası incelemesi

Amaç

- Kazanın nedenini ve nasıl olduğunu tespit etmek
- Tekrarını önleyici tedbirler geliştirmek
- Güvenlik kurallarının uygulanma düzeyini belirlemek
- Kazanın verdiği zararı tespit etmek

Amaç suçlu bulmak değil, gerçek ve kök nedenleri bulmaktır.

Kim inceler?

- İşveren veya vekili kazayı bildirmekten ve incelemekten sorumludur
- İdeal olarak işyeri ortamını, iş akışını ve inceleme tekniklerini bilen deneyimli bir ekip yapar
- İş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi, çalışan temsilcisi ve ilgili amirler katılır

Kök neden yöntemleri

- 5 Neden analizi
- Balık kılçığı (Ishikawa) diyagramı
- Hata ağacı analizi
- Olay sırası ve zaman çizelgesi

İş kazası olduğunda izlenecek yol

1

Müdahale

Güvenliği sağla; ilk yardım ve tıbbi bakım; 112

→

2

Bildirim

İşletme içinde ilgililere; kolluğa derhâl; SGK'ya 3 iş günü içinde

→

3

İnceleme

Kanıtları koru; tanıkları dinle; kök nedenleri bul

→

4

Rapor ve plan

Bulguları raporla; önleyici tedbir planı hazırla

→

5

Uygulama ve izleme

Tedbirleri uygula; risk değerlendirmesini güncelle; sürekli iyileştir

Kaynaklar

- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (m.3, m.14).
- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (m.13, 14, 16–20, 25, 97).
- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu; 4857 sayılı İş Kanunu.
- ILO (2023). *A call for safer and healthier working environments*.
- SGK İstatistik Yıllıkları; Yargıtay kararları.

İş sağlığı ve güvenliği eğitimi

Teşekkürler

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ofis akademi

ASYA AKADEMİ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİM KURUMU